

Cephe Algısında Gestalt Kuramı'nın Etkileri: Diyarbakır Mahabad Bulvarı Değerlendirmesi

Arş. Gör. Ezgi Akkurt

*Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Bina Bilgisi Anabilim Dalı
ezgiakkurt@yyu.edu.tr*

Prof. Dr. F. Demet Aykal

*Dicle Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Bina Bilgisi Anabilim Dalı
demetaykal@gmail.com*

ÖZET

Cepheler, insanın yapıyla, yapının kent ile iletişim kurduğu yüzeylerdir. Kenti oluşturan mimari mekanların cepheleri biçimsel özellikleriyle içerdiği bilgileri alır, binayı algılar ve anlamlandırır. Bu durum cephelerin görsel olarak incelenmesinde ve değerlendirilmesinde görsel algı kavramını ortaya çıkarmıştır. Çalışmanın konusunu yapının önemli bir parçası olan "cephe" elemanının görsel algı kapsamında kullanıcıyı nasıl etkilediği sorunsalı oluşturmaktadır. Çalışmanın amacı, Diyarbakır'da önemli arterlerden biri olan ve yerleşme potansiyelinin yoğun olduğu Mahabad Bulvarı'nda bulunan konut tipi yapı cephelerinin kullanıcı üzerindeki görsel algısını Gestalt Kuramı bağlamında analiz ederek elde edilen verileri tasarım kriterleri bağlamında değerlendirmektir. Çalışma kapsamında öncelikle kavramsal alt yapıya yönelik olarak literatür taraması yapılmıştır. Çalışmalarda algı, görsel algı ve Gestalt Kuramı'na ait temel ilkeler parametre olarak belirlenmiştir. İlgili kurum ve kuruluşlardan konutlarla ilgili elde edilen veriler, yerinde gerçekleştirilen alan etüt-analiz çalışmaları, incelemeler, görsel belgeleme çalışmaları ile çalışmanın kavramsal çerçevesi oluşturulmuştur. Alan çalışmasında ise fotoğraflama ve anket yönteminden yararlanılmıştır. Anket verileri dijitalleştirilerek istatistiksel analizler uygulanmış ve bulgular ortaya konmuş, bu bulgular yorumlanarak sonuçlar literatür bağlamında tartışılmış ve tasarımcılara önemli çıktılar sağlanmıştır. İstatistiksel sonuçlara dayanarak Mahabad Bulvarı'nda bulunan konut cepheleri değerlendirilmiştir. Simetri ilkesi kullanıcılar tarafından yapılan değerlendirme sonucunda cephelerde oldukça etkin bir ilke olarak öne çıkmaktadır. Devamlılık ve tekrar ilkesi cephelerde monotonluk ve sıkıcılık oluşturmadığı sürece olumlu karşılanmaktadır. Şekil-zemin ve egemenlik ilkesinde cephe tasarımlarında pencere ve kapıların organizasyonu belirlenirken monoton cepheler yerine öncelikli olarak biçim ve renk bakımından belirgin olması tasarım ölçütlerinde önemli bir etmen olmuştur. Söz konusu ilkelerin yeni tasarımlarda dikkate alınması ancak tahmini bir kullanıcı analizi yapılması gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Diyarbakır, Görsel Algı, Gestalt Kuramı, Konut

ABSTRACT

Building facades are a surface that building can interact within the city. The Facades of architectural spaces which composed the city surface are key elements in term of the meaning and perception of the building with its contaminant's knowledges. This situation causes the term "visual perception" which means the estimation and evaluation of the building facades in term of the visual content. The main problem of this study is how effect the "facades" of buildings which are important part of the building on the users in term of the visual perception. The aim of the study is to analyze the visual perception of the residential building facades of Mahabad Boulevard, which is one of the important arteries in Diyarbakır, where the settlement potential is intense, in the context of Gestalt Theory in the context of design criteria. In term of the scope of the study, a literature review was conducted primarily for conceptual infrastructure. In literature review part the basic parameters have been defined based on the perception, visual perception and basic principles of the gestalt theory. The data about the study area and building facades on

this area has been obtained from the public sources and with this data some of the observations, surveys and visual documentations has been done for build a base for the empirical study. In site work a questionnaire has been done with photos of buildings. Digitalization of the data of the questionnaires' has helped to analyze the data with statistical methods and based on the statistical analysis the result section has been done and results has been discussed with the literature and conclusions has been done based on this discussions. The façades of buildings in Mahabad boulevard has been estimated based on the results of the statistical analyses. As a result of the evaluation made by the users, the symmetry principle stands out as a highly effective principle on the facades. The principle of continuity and repetition is welcomed as long as it does not create monotony and boring on the facades. While determining the organization of windows and doors in facade designs in the principle of shape-ground and sovereignty, it was an important factor in design criteria that it was primarily in terms of shape and color instead of monotonous facades. These principles need to be taken into consideration in new designs, but an estimated user analysis is required.

Keywords: Diyarbakır, Visual Perception, Gestalt Theory, Housing

1.GİRİŞ

Mimarî, insan ve çevre ilişkilerini düzenlemekte ve insan yaşamını da doğrudan etkilemektedir. Dolayısıyla mimarinin toplum hayatındaki rolü, diğer etkenlere oranla çok daha fazladır. İnsanoğlu ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla, çağlar boyunca farklı mekan arayışlarına girmiştir. Bu ihtiyaçlara yönelik ortaya çıkan yapılar, birbirleriyle bağlantılı birimlerden oluşmaktadır. Mekanların ışık ve hava ihtiyacının karşılanması için dışa açılan yüzeylerinde bir takım boşluklar bırakılmaktadır. Bu boşlukların oluşturduğu, farklı malzemelerin de kullanıldığı, bina cepheleri; dışarıdan görsel olarak algılanan, binanın yüzü olarak tanımlanabilir. Bina cepheleri, dönemin teknolojik, ekonomik, sosyal durumundan, toplum beğenileri, akımları ve dini görüşleri gibi çeşitli birikimi de yansıtmaktadır. Cepheler belirtilen bu birikimleri gündelik yaşam içinde kullanıcılara sunmaktadır.

Çalışmanın amacı, Diyarbakır'ın önemli arterlerinden biri olan ve yerleşme potansiyelinin yoğun olduğu Mahabad Bulvarı'nda bulunan konut tipi yapı cephelerinin kullanıcı üzerindeki görsel algısını, Gestalt Kuramı bağlamında analiz ederek ve elde edilen bulguları tasarım kriterleri bağlamında değerlendirmektir.

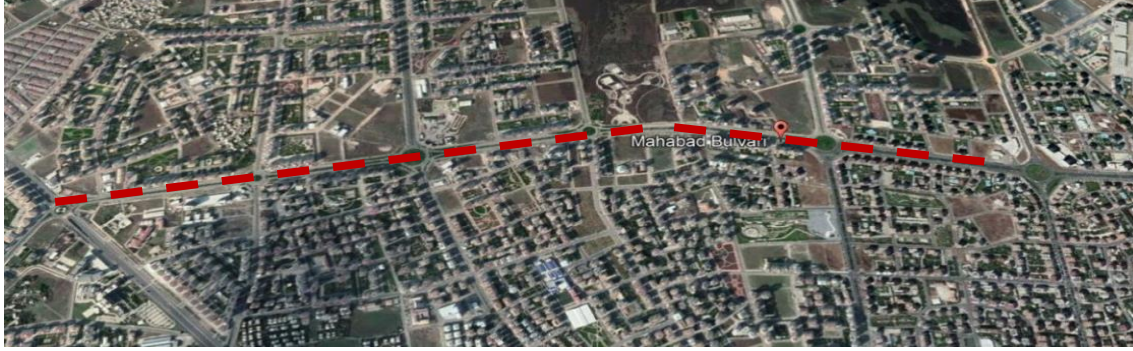
Cephe tasarımına yönelik analizler, onun görsel niteliğinin ortaya konulabilmesi açısından gereklidir. Bu doğrultuda yapılan çalışmalar sonucu bazı araştırmacılar Gestalt Kuramı'na bağlı özelliklerin anlam ve etkileri üzerinde durmaktadırlar. Bu anlam ve etkiler üzerine yapılan çalışmalar, mimaride oluşturulan, oluşturulmak istenen etkiler açısından tasarımcıya tasarım aşamasında önemli veriler sağlamaktadır. Her tasarım ürünüde olduğu gibi mimari tasarımlarda da hem görsel anlamda hem de fiziksel anlamda yapı kullanıcılarının gereksinim ve memnuniyetlerinin en uygun şekilde karşılanabilmesi amaçlanmaktadır. Dolayısıyla mimarlık ürününün görsel boyutunu oluşturan cephelerin kullanıcı bağlamında analiz edilmesi gerekliliği, kent kullanıcısının memnuniyeti açısından önemlidir. Çalışmada temel sorun mevcut tasarımlarda memnuniyetin göz ardı edilerek cephelerin üretilmiş olmasıdır. Çalışmanın önemi kullanıcının, cephe tasarımına katılması, fikirlerinin rehber oluşturması ve daha memnun bir kullanıcı kitlesi oluşturmaktır.

2. MATERYAL VE METOT

Temel sorunsal cephe elemanlarının görsel algıdaki etkilerini belirlemek olan çalışmada alan olarak Diyarbakır ilinde bulunan Mahabad Bulvarı seçilmiştir. Alan üzerinde bulunan ve yerleşme potansiyelinin yoğun olduğu parsellerde bulunan konut tipi yapıların cepheleri üzerinde algıya yönelik araştırmalar yapılmıştır.

2.1. Materyal

Çalışma alanı olarak seçilen Mahabad Bulvarı, 75 metre genişliğinde ve 5.5 km uzunluğunda Diyarbakır şehrinin batı kısmında gelişen şehrin yeni bulvarlarından biridir. Türkiye'nin en geniş bulvarı özelliğini taşımaktadır (Şekil 1) (URL 1. <http://wowturkey.com/>).

Şekil 1. Diyarbakır Mahabad Bulvarı Google Earth Görüntüsü(2019)
URL 2. <https://earth.google.com/web/> (Erişim Tarihi:24.04.2020)

Çalışma, Mahabad Bulvarı üzerinde bulunan 22 konut cephesi üzerinde yapılmıştır. Belirlenen örnekler Diyarbakır'ın yerleşme potansiyelinin yoğun olduğu parsellerde bulunan konut cepheleri olmuştur. Seçilen konut cepheleri genellikle zemin+10, zemin+11, zemin+12, zemin+13 katlı olup zemin kat genellikle ticari alan olarak kullanılmaktadır (Tablo 1).

Tablo 1. Mahabad Bulvarı Konut Tanıtım Anteti

1. Bina Ada- Parsel: 1478/8 Z+11, Ticari+Konut	2. Bina Ada- Parsel: 1478/7 Z+13, Ticari+Konut	3. Bina Ada- Parsel: 1054/14 Z+13, Ticari+Konut	4. Bina Ada- Parsel: 1807/1 Z+10, Ticari+Konut
			
5. Bina Ada- Parsel: 1807/1 Z+9, Ticari+Konut	6. Bina Ada- Parsel: 1807/1 Z+10, Ticari+Konut	7. Bina Ada- Parsel: 1809/1 Z+11, Ticari+Konut	8. Bina Ada- Parsel: 1811/1 Z+13, Ticari+Konut

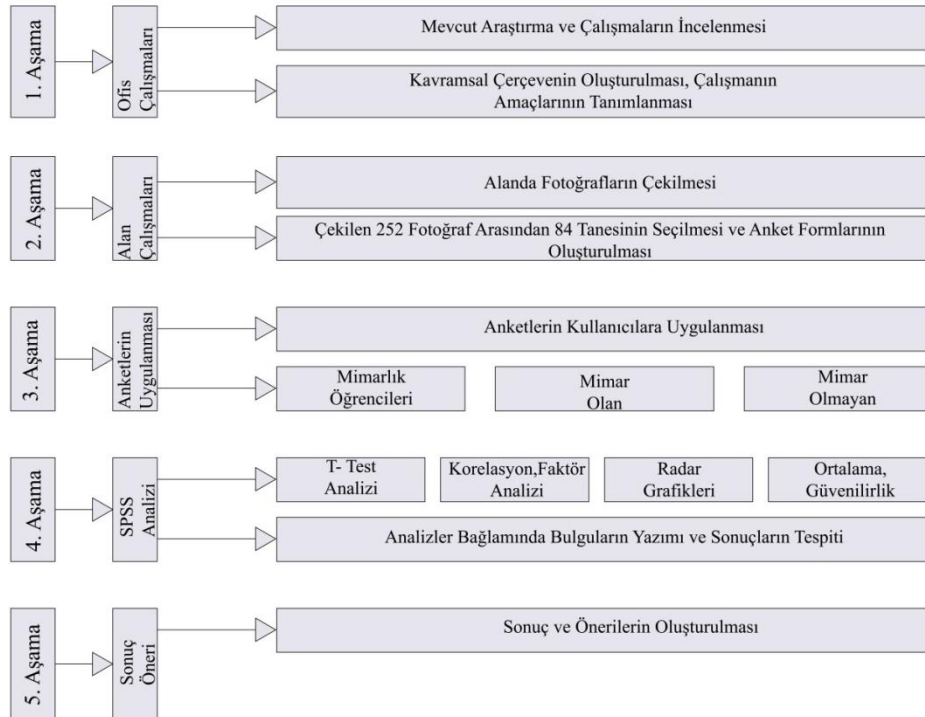
			
9. Bina Ada- Parsel: 1812/1 Z+11, Ticari+Konut	10. Bina Ada- Parsel: 751/8 Z+9, Ticari+Konut	11. Bina Ada- Parsel: 709/3 Z+12, Ticari+Konut	12. Bina Ada- Parsel: 2068/2 Z+12, Ticari+Konut
			
13. Bina Ada- Parsel: 2068/1 Z+12, Ticari+Konut	14. Bina Ada- Parsel: 2052/3 Z+12, Ticari+Konut	15. Bina Ada- Parsel: 2051/2 Z+13, Ticari+Konut	16. Bina Ada- Parsel: 2051/1 Z+14, Ticari+Konut
			
17. Bina Ada- Parsel: 1045/2 Z+14, Ticari+Konut	18. Bina Ada- Parsel: 1045/2 Z+12, Ticari+Konut	19. Bina Ada- Parsel: 886/11 Z+11, Ticari+Konut	20. Bina Ada- Parsel: 971/16 Z+14, Ticari+Konut
			

21. Bina Ada- Parsel: 971/14 Z+14, Ticari+Konut	22. Bina Ada- Parsel: 886/11 Z+12, Ticari+Konut		
			

2.2. Metot

İlgili alan çalışmasının yapılabilmesi için ilk aşamada, Diyarbakır ilinde bulunan ana arter şeklindeki bulvarların tümü incelenmiş söz konusu bulvarlarda yerleşim potansiyelinin yoğun olduğu bölgeler belirlenmiş, yapılan görüşmeler ve incelemeler bağlamında söz konusu bulvar çalışma alanı olarak belirlenmiştir.

Belirlenen örnekler; literatür taraması ve fotoğraflama aşamaları sürecinden geçerek seçilmiştir. Seçim öncesinde (literatür tarama ve yerinde yapılan tespitler sırasında) çok sayıda bulvar örneği incelenmiş ancak çalışmayı sınırlamak amacıyla örnekler arasında yerleşim potansiyeli yoğun olan Mahabad Bulvarı'nda bulunan konut cepheleri seçilmiştir. Bu doğrultuda Mahabad Bulvarı'nda 22 binanın cephe örnekleri incelenmiştir. Çalışma ofis çalışmaları, alan çalışmaları, anketlerin uygulanması, SPSS programı ile yapılan analiz çalışmaları ve sonuçların değerlendirilmesi olmak üzere 5 aşamada yürütülmüştür (Şekil 2).

Şekil 2. Çalışmanın Akış Şeması

Çalışmada öncelikli olarak literatür taraması ile kavramsal çerçeve oluşturulması ve anketlerin hazırlanması gibi ofis çalışmaları tamamlanmıştır. Daha sonra anketler için gerekli olan fotoğrafların çekimine başlanmıştır. Mahabad Bulvarı'nda toplam 85 fotoğraf çekilmiştir. Fotoğraflar, 10-160 mm. F/3.5-5.6 odak açıklığına sahip bir lens takılı olan Dijital Tek Lensli Yansıtılabilir Kamera (DSLR) yardımıyla, 350 dpi., 20 megapiksel çözünürlüklü olarak çekilmiştir. Fotoğrafların tamamı 27-28-29 Mart 2019 tarihinde saat 10 ile 18 saatleri arasında, havanın açık ve güneşli olduğu bir periyotta çekilmiştir.

Anket soruları bina cephelerine ait fotoğraflarla birlikte Gestalt Kuramı' nın şekil-zemin, yakınlık, benzerlik, devamlılık, tamamlama, kapalılık, ölçek-oran, egemenlik, tekrar ve simetri ilkelerinin kullanıcı üzerindeki algısını sorgulayacak şekilde hazırlanmıştır.

Çalışma alanı olan Diyarbakır merkezde bulunan Mahabad Bulvarı'nda bulunan çalışma için seçilen binalarda her konutta ortalama 4 kişi yaşadığı varsayılarak her bulvar için evren büyüklüğü 5000 olarak kabul edilmiştir. Örneklem büyüklüğünün saptanmasında amaçlı tabakalı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Çalışmada anket sayısını belirlemek için Yazıcıoğlu ve Erdoğan (2007)'da belirtilen örneklem büyüklüğü tablosu dikkate alınmıştır. Yapılacak olan anket sayısının saptanmasında $\alpha=0,10$ (standart hata) için $\pm 0,05$ örnekleme hatası ile evren büyüklüğü 5000 ve üzerindeki nüfus için öngörülen en az 94 denek sayısı temel alınmış ve Mahabad Bulvarı'nda Mahabad Bulvarı'nda 101 katılımcıyla anket gerçekleştirilmiştir. 94 sayısı temel alınsa da ofis çalışmaları sırasında eksik anket olmaması için fazladan anket yapılmış ve daha sonra bu anketlerden uygun olanlar çalışmaya dahil edilmiştir. Sonuç olarak anket çalışmasında; örneklem büyüklüğü olarak 101 adet anket yüz yüze görüşme tekniği ile uygulanmıştır.

Aynı zamanda Dicle Üniversitesi Mimarlık Fakültesi'nde okuyan ve bununla birlikte kullanıcı olan mimarlık öğrencilerine, mimar olan ve mimar olmayan kullanıcılara uygulanmıştır. Anketin mimarlık öğrencilerine ve mimar olan kullanıcılara uygulanma sebebi kullanıcı olarak tasarım eğitimi almış olan ve olmayan kişilerin görsel algısındaki farkı test etmek olmuştur. Anket sonucunda istatistiğe dayalı bir sonuç oluşturulmuştur. Bu kapsamda SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) programından yararlanılmıştır. İstatistiksel analizlere dayanarak bulvarlarda bulunan cephelerin algı üzerindeki farkları test edilmiştir. Kullanıcının Gestalt Kuramı' nın yapı cephelerinin algılanmasında hangi özelliklerini daha çok tercih ettiği belirlenmiştir.

Seçilen binaların resimlerinin yer aldığı anket çalışmasında her bir bulvarda bulunan binalar için ayrı ayrı anket uygulanmıştır. Anket çalışmasında kullanıcının yapıyla ilgili olarak görsel bağlamda yapının kendileri üzerinde uyandırdığı etkiyi seçilen sıfat çiftlerini puanlayarak değerlendirmeleri istenmiştir. Dolayısıyla niteliklerin hangisinin nasıl ve ne derecede etkiye sahip olduğu belirlenmiştir. Elde edilen sonuçlar sıfat çiftleri bağlamında değerlendirilmiş ve bulgular yorumlanarak sonuç ve öneriler oluşturulmuştur. Bununla birlikte gözlemciden bulvarda en çok beğendiği binayı belirtmesi ve belirtmiş olduğu bu binayı Gestalt ilkeleri bağlamında değerlendirmesi istenmiştir. Bu değişkenlerden elde edilen bulgular Gestalt Kuramı' nın beğeniye etkisiyle bunu sıfat olarak nasıl tanımladığını betimlemeye yardımcı olmuştur.

Anket uygulandıktan sonra ölçme aracını oluşturan ifadelerin birbirleriyle tutarlılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla güvenilirlik analizi gerçekleştirilmiştir. T test yardımıyla algı; cinsiyet, yaş, meslek grubu ve bulunma durumuna göre değerlendirilmiş hangi sıfatların baskın olduğu belirlenmiştir. Korelasyon analizi sıfat çiftleri arasındaki ilişkileri ortaya koymak amacıyla yapılmıştır. Faktör analiziyle bina cephelerine yönelik kullanıcıların belirttikleri beğeni puanları arasında hipotetik ilişkileri çözümleyebilmek ve mümkün olduğunca bina cephesini en az değişkenle açıklayabilmek için bina cepheleri kategorilendirme işlemine tabii tutulmuştur. Son olarak da bulvarlarda en çok beğenilen bina cephesine ilişkin Gestalt Kuramı' na ait ilkelerden hangisinin ortak olduğu belirlenerek yeni tasarımlara yönelik sonuç ve öneriler oluşturulmuştur.

3. BULGULAR-TARTIŞMA

Yapılan tüm değerlendirmeler sonucunda elde edilen bulgular, demografik bilgilere, anlamsal farklılıklara, kullanıcıların bina cephelerine verdikleri beğeni puanlarına, kullanılan sıfat çiftleri arasındaki korelasyona ve cephelerde analiz edilen öğelere göre gruplandırılmıştır.

3.1. Demografik Bilgilerin Değerlendirilmesi

Mahabad Bulvarı'nda anket yapılan 101 kişinin; 58'i kadın 43'ü erkek, 86'sı 18-30 yaş arası, 13'ü 31-50 yaş arası, 2'si de 50 yaş ve üzeri, 61'i mimarlık öğrencisi, 3'ü mimar ve 37'si diğer meslek gruplarından, 10'u lise ve altı, 91'i yüksekokul ve üzeridir. 49'u geçici, 52'si kalıcıdır.

3.2. Anlamsal Farklılaşma Ölçeğinde Elde Edilen Verilerin Analizi

Çalışmada kullanılan anlamsal farklılaşma ölçeğini oluşturan sıfat çiftleri sade-karmaşık, ilgi çekici-sıkıcı, dinamik-durağan, simetrik-asimetrik, düzenli-düzensiz, orantılı-orantısız ve etkileyici-monoton şeklindedir. Bu sıfat çiftlerine ek olarak çalışmada genel beğeni de sorgulanmıştır. Böylece kullanıcıların cepheler üzerinde Gestalt Kuramı' nın hangi parametrelerini tercih ettiği tespit edilmiştir.

3.2.1. Sıfat Çiftlerinin Güvenilirliği

Güvenilirlik analizi, bir ölçekte yer alan maddeler arasındaki iç tutarlılığı ölçer ve bu maddeler arasındaki ilişkiler hakkında bilgi sunar. Güvenilirlik katsayısı 0 ile 1 arasında değer alır. Soru grupları için en yaygın kullanılan içsel güvenilirlik indeksi Cronbach Alpha'dır. Cronbach Alpha güvenilirlik analizi Lee Cronbach tarafından 1951 yılında ortaya atılmış bir analiz türüdür. Likert tipli ölçeklerde kullanılması uygun bir iç tutarlılık analizidir (İlker & Kan 2004). Cronbach Alpha değeri 0-0,40 arasında güvenilir değil, 0,40-0,60 arasında düşük güvenilirlikte, 0,60-0,80 arasında oldukça güvenilir 0,80-1,00 arasında ise yüksek güvenilirlik düzeyine sahiptir (Reha 2013).

Çalışmada kullanılan anlamsal farklılaşma ölçeği içerisinde 7 sıfat çifti yer almaktadır. Mahabad Bulvarı'ndaki katılımcıların 22 konut cephesini bu 7 sıfat çiftini dikkate alarak değerlendirmeleri ayrıca her bir konut için genel beğeni düzeylerini ifade etmeleri istenmiştir. Her bir sıfat çifti ve genel beğeni düzeyi, 1 en düşük katılım düzeyini ve 5 en yüksek katılım düzeyini göstermek üzere, 5'li likert ölçekle ölçülmektedir. Örneğin sade-karmaşık sıfat çifti için kategoriler 1=Tamamen karmaşık, 2=Karmaşık, 3=Ne sade ne karmaşık, 4=Sade ve 5=Tamamen sade şeklindedir.

Mahabad Bulvarı'nda hem her bir sıfat çiftinin en az 0,914 en çok 0,944 olduğu hem de genel olarak anlamsal farklılaşma ölçeğinin Cronbach Alpha değeri 0,986 olduğu ortaya çıkmıştır. Bu değer 0,80-1,00 arasında olduğundan güvenilir olduğunu söylemek mümkündür (Tablo 2).

Tablo 2. Sıfat çiftleri için elde edilen güvenilirlik katsayıları

	Sıfat güvenilirliği	çiftlerinin Ölçeğin güvenilirliği
Sade-karmaşık	0,914	
İlgi çekici-sıkıcı	0,926	
Dinamik-durağan	0,920	
Simetrik-asimetrik	0,943	0,986
Düzenli-düzensiz	0,944	
Orantılı-orantısız	0,932	
Etkileyici-monoton	0,926	

3.2.2. Sıfat Çiftlerine İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler

Mahabad Bulvarı için genel beğeni ve her bir sıfat çifti için elde edilen tanımlayıcı istatistikler (ortalama ve standart sapma değerleri) için aşağıda verilmiştir. Mahabad Bulvarı'nda en sade bulunan binalar sırasıyla Bina 2 (ort.=3,98), Bina 1 (ort.=3,72) ve Bina 6 (ort.=3,68); en karmaşık bulunan binalar ise sırasıyla Bina 7 (ort.=2,74), Bina 14 (ort.=2,79) ve Bina 12 (ort.=2,82)'dir. En ilgi çekici bulunan binalar sırasıyla Bina 8 (ort.=4,01), Bina 13 (ort.=3,7) ve Bina 1 (ort.=3,4); en sıkıcı bulunan binalar ise sırasıyla Bina 21 (ort.=2,64), Bina 17 (ort.=2,85) ve Bina 5 ve Bina 19 (ort.=2,91)'dur.

Tablo 3. Sıfat Çiftlerine İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler

	Genel Beğeni		Sade-Karmaşık		İlgi Çekici-Sıkıcı		Dinamik-Durağan		Simetrik-Asimetrik		Düzenli-Düzensiz		Orantılı-Orantısız		Etkileyici-Monoton	
	Ort.	Sdt. sapma	Ort.	Sdt. sapma	Ort.	Sdt. sapma	Ort.	Sdt. sapma	Ort.	Sdt. sapma	Ort.	Sdt. sapma	Ort.	Sdt. sapma	Ort.	Sdt. sapma
Bina 1	3,46	1,128	3,72	1,138	3,4	1,119	3,23	1,252	3,98	1,152	4,03	1,024	3,91	1,158	3,2	1,225
Bina 2	3,19	1,118	3,98	0,98	3,14	1,181	3,11	1,165	3,88	1,107	3,95	1,081	3,91	1,059	2,96	1,288
Bina 3	3,19	1,259	2,92	1,323	3,27	1,23	3,35	1,036	3,26	1,314	3,36	1,337	3,34	1,179	3,07	1,217
Bina 4	3,09	1,104	3,25	1,272	3,1	1,124	3,11	1,168	3,58	1,191	3,58	1,185	3,47	1,267	2,93	1,202
Bina 5	3,01	1,153	3,36	1,185	2,91	1,083	3,05	1,126	3,53	1,171	3,55	1,14	3,42	1,107	2,93	1,235
Bina 6	3,05	0,983	3,68	1,048	3,11	1,18	3,22	1,188	3,68	1,14	3,61	1,205	3,6	1,175	3,08	1,197
Bina 7	3,04	1,203	2,74	1,33	3,13	1,222	3,23	1,139	3,26	1,307	3,3	1,308	3,17	1,201	2,91	1,25
Bina 8	3,83	1,17	2,99	1,321	4,01	1,1	3,95	1,099	3,96	1,199	3,75	1,252	3,8	1,214	3,71	1,26
Bina 9	3,24	1,065	3,02	1,183	3,29	1,166	3,3	1,176	3,34	1,241	3,29	1,194	3,37	1,152	3,22	1,188
Bina 10	2,97	1,168	3,24	1,264	3,18	1,26	3,11	1,166	3,54	1,136	3,48	1,221	3,44	1,135	3,05	1,236
Bina 11	3,42	1,148	3,67	1,209	3,36	1,221	3,18	1,178	3,79	1,131	3,78	1,154	3,74	1,119	3,18	1,135
Bina 12	3,14	1,184	2,82	1,291	3,3	1,171	3,36	1,124	3,76	1,088	3,55	1,175	3,67	1,096	3,23	1,199
Bina 13	3,61	1,163	3,41	1,15	3,7	1,179	3,72	1,147	3,89	1,171	3,87	1,16	3,88	1,089	3,59	1,21
Bina 14	3,19	1,167	2,79	1,32	3,39	1,227	3,42	1,187	3,54	1,172	3,4	1,231	3,43	1,174	3,25	1,184
Bina 15	3,21	1,16	3,03	1,159	3,29	1,134	3,29	1,108	3,36	1,154	3,35	1,117	3,33	1,184	3,08	1,222
Bina 16	2,97	1,147	3,1	1,136	3,01	1,162	3,25	1,09	3,5	1,045	3,41	1,111	3,34	1,134	2,85	1,161
Bina 17	2,74	1,054	3,07	1,233	2,85	1,228	2,87	1,181	3,47	1,171	3,26	1,186	3,23	1,24	2,81	1,181
Bina 18	3,15	1,087	3,1	1,204	3,33	1,161	3,43	1,169	3,49	1,173	3,51	1,18	3,56	1,099	3,21	1,16
Bina 19	2,83	1,079	2,97	1,195	2,91	1,123	3,02	1,149	3,5	1,273	3,5	1,221	3,16	1,111	2,74	1,101
Bina 20	3,08	1,066	2,95	1,284	3,02	1,119	3,18	1,099	3,41	1,133	3,48	1,18	3,43	1,174	2,98	1,183
Bina 21	2,64	1,148	3,21	1,431	2,64	1,221	2,76	1,207	3,47	1,3	3,47	1,322	3,5	1,293	2,61	1,241
Bina 22	3,21	1,154	3,19	1,146	3,39	1,029	3,37	1,16	3,62	1,162	3,65	1,123	3,47	1,196	3,14	1,217

En dinamik bulunan binalar sırasıyla Bina 8 (ort.=3,95), Bina 13 (ort.=3,72) ve Bina 18 (ort.=3,43); en durağan bulunan binalar ise sırasıyla Bina 21 (ort.=2,76), Bina 17 (ort.=2,87) ve Bina 19 (ort.=3,02)'dur. En simetrik bulunan binalar sırasıyla Bina 1 (ort.=3,98), Bina 8 (ort.=3,96) ve Bina 13 (ort.=3,89); en asimetrik bulunan binalar ise sırasıyla Bina 19 (ort.=3,2), Bina 3 ve Bina 7 (ort.=3,26) ve Bina 9 (ort.=3,34)'dur. En düzenli bulunan binalar sırasıyla Bina 1 (ort.=4,03), Bina 2 (ort.=3,95) ve Bina 13 (ort.=3,87); en düzensiz bulunan binalar ise sırasıyla Bina 17 (ort.=3,26), Bina 9 (ort.=3,29) ve Bina 19 (ort.=3,3)'dur.

En orantılı bulunan binalar sırasıyla Bina 1 ve Bina 2 (ort.=3,91), Bina 13 (ort.=3,88) ve Bina 8 (ort.=3,8); en orantısız bulunan binalar ise sırasıyla Bina 19 (ort.=3,16), Bina 7 (ort.=3,17) ve Bina 17 (ort.=3,23)'dir. En etkileyici bulunan binalar sırasıyla Bina 1 (ort.=3,2), Bina 2 (ort.=2,96) ve Bina 13 (ort.=3,59); en monoton bulunan binalar ise sırasıyla Bina 19 (ort.=2,74), Bina 7 (ort.=2,91) ve Bina 17 (ort.=2,81)'dir. Genel beğeni düzeyi en yüksek olan binaların sırasıyla Bina 8 (ort.=3,83), Bina 13 (ort.=3,61) ve Bina 11 (ort.=3,46); genel beğeni düzeyi en düşük olan binaların ise sırasıyla Bina 17 ve Bina 21 (ort.=2,74), Bina 19 (ort.=2,83) ve Bina 10 ve Bina 16 (ort.=2,97) olduğu görülmektedir (Tablo 3, Şekil 3).

Şekil 3. Kullanıcıların beğenisine göre en yüksek ve en düşük puan alan binaların Sıralanışı ve aldıkları puanlar

3.2.3. T- Test ve Radar Grafikleriyle Sıfat Çiftlerine Yönelik Algının Cinsiyet Değişkenine Göre Değerlendirilmesi

“Cinsiyet” değişkeni kadın ve erkek olmak üzere iki kategoriye sahiptir. Genel beğeni ve her bir sıfat çifti bağımlı değişken olarak ele alınmış ve bağımlı değişkenlerin değerlerinin, cinsiyet değişkeninin kategorilerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı bağımsız gruplar t-testi ile test edilmiştir. Bunun için elde edilen çıktılar yorumlanırken öncelikle, her bir değişken için;

H0: Kategorilere göre bağımlı değişkenin değerlerinin varyansları eşittir.

H1: Kategorilere göre bağımlı değişkenin değerlerinin varyansları eşit değildir.

hipotezi test edilecek, sonuca göre ise,

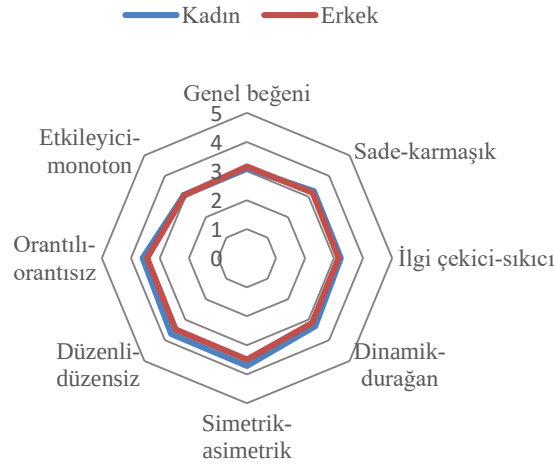
H0: Kategorilere göre bağımlı değişkenin değerlerinin ortalamaları eşittir.

H1: Kategorilere göre bağımlı değişkenin değerlerinin ortalamaları eşit değildir.

hipotezi sınanmıştır.

Mahabad Bulvarı için elde edilen analiz sonuçları incelendiğinde, genel beğeni ve bütün sıfat çiftleri için t-testine ilişkin p-değerlerinin 0,05’ten büyük olduğu görülmektedir. Bu durumda kadın ve erkeklerin hem genel beğeni hem de her bir sıfat çiftine ait algılarının ortalamalarının istatistiksel olarak eşit olduğu söylenebilir.

Mahabad Bulvarı için hem kadın hem erkek katılımcıların genel beğeni düzeyi ve tüm sıfat çiftlerine yönelik algılarının olumsuzluk düzeyinde olmadığı görülmektedir. Bu bulvarda katılımcıların bina cepheleri üzerindeki genel beğenisinde simetri faktörü yüksek ortalama değeriyle dikkat çekmektedir. Bu açıdan beğenin olumluluk düzeyinde kalması simetri ilkesiyle açıklanabilir (Şekil 4).

Şekil 4. Cinsiyet değişkenine göre- Mahabad Bulvarı- gözlemci yanıtlarının radar tablosu

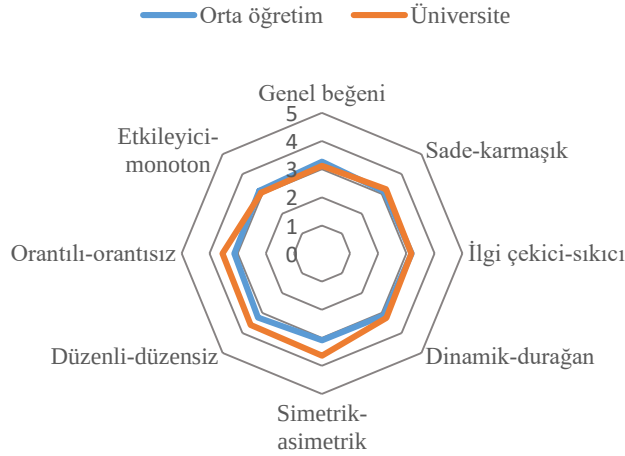
3.2.4. T- Test ve Radar Grafikleriyle Sıfat Çiftlerine Yönelik Algının Eğitim Durumu Değişkenine Göre Değerlendirilmesi

“Eğitim durumu” değişkeni başlangıçta ortaöğretim, lise, üniversite ve yüksek lisans olmak üzere dört kategoriden oluşmaktaydı. Fakat bulvar için elde edilen veri setinde bazı kategorilerde çok az kişi olup, analizlerin sağlıklı sonuçlar vermesi açısından kategoriler birleştirilmiştir. Eğitim durumu değişkeni ise orijinal sınıflandırmada orta öğretim ve liseye karşılık gelecek olan ‘orta öğretim’ kategorisi ile üniversite ve yüksek lisansa karşılık gelecek olan ‘üniversite’ kategorisi olmak üzere toplam iki kategoriye indirgenmiştir. Dolayısıyla sıfat çiftlerine ilişkin algı ortalamalarının kategoriler arasında farklılık gösterip göstermediği test edilirken yine t-testi kullanılmıştır.

Mahabad Bulvarı için elde edilen analiz sonuçları incelendiğinde, genel beğeni ve bütün sıfat çiftleri için t-testine ilişkin p-değerlerinin 0,05’ten büyük olduğu görülmektedir. Bu durumda eğitim durumu ortaöğretim ve üniversite olan katılımcıların hem genel beğeni hem de her bir sıfat çiftine ait algılarının ortalamalarının istatistiksel olarak eşit olduğu söylenir.

Genel beğeni düzeyi incelendiğinde eğitim açısından yüksek olan üniversite grubunun diğer gruba göre ortalamalarının daha düşük olduğu saptanmıştır. Bu durumun nedeni eğitim düzeyi yüksek olan grubun bulvardaki binaları daha simetrik, daha düzenli ve daha orantılı algılamasından kaynaklanmaktadır. Bundan dolayı tasarımcılara üst eğitim grubuna yönelik tasarımlar yaparken simetriden kaçınmaları düzeni kırmaları ve asimetrik oranlarla tasarım yapmaları önerilmektedir.

Mahabad Bulvarı için eğitim durumu ortaöğretim olan katılımcıların genel beğeni düzeyi ve etkileyici-monoton sıfat çiftine yönelik algılarının eğitim durumu üniversite olan katılımcılara göre daha olumlu olduğu görülmektedir (Şekil 5).

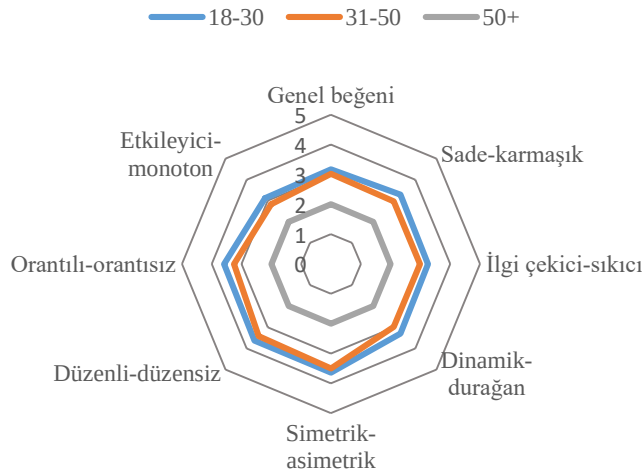
Şekil 5. Eğitim durumu değişkenine göre- Mahabad Bulvarı- gözlemci yanıtlarının radar tablosu

3.2.5. T- Test ve Radar Grafikleriyle Sıfat Çiftlerine Yönelik Algının Yaş Değişkenine Göre Değerlendirilmesi

'Yaş' değişkeni için 18-30, 31-50 ve 50+ şeklinde olmak üzere üç kategoriden oluşmaktadır. Genel beğeni ve her bir sıfat çifti bağımlı değişken olarak ele alınmış ve bağımlı değişkenlerin değerlerinin, yaş değişkeninin kategorilerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı bağımsız örneklem t testi ile test edilmiştir.

Mahabad Bulvarı için genel beğeni algısı yaş grubuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark ortaya çıkmamış ancak sade-karmaşık, dinamik-durağan, orantılı- orantısız sıfat çiftlerinin yaş grubuna göre algısı istatistiksel olarak anlamlı bir fark ortaya çıkmıştır.

Mahabad Bulvarı'nda 18-30 yaş aralığındaki katılımcıların genel beğeni düzeyi ve tüm sıfat çiftlerine yönelik algılarının, diğer yaş gruplarında olan katılımcılara göre daha olumlu olduğu görülmektedir. Mahabad Bulvarında genel beğeni düzeyi ve tüm sıfat çiftlerine yönelik algıların en olumsuz olduğu yaş grubu ise 50 yaş ve üzeridir (Şekil 6).

Şekil 6. Yaş değişkenine göre- Mahabad Bulvarı- gözlemci yanıtlarının radar tablosu

3.2.6. Varyans Analizi ve Radar Grafikleriyle Sıfat Çiftlerine Yönelik Algının Meslek Grubuna Göre Değerlendirilmesi

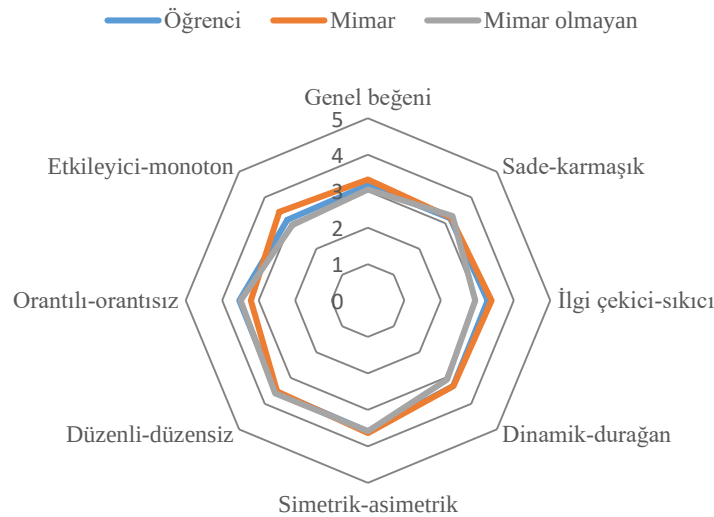
'Meslek' grubu değişkeni mimarlık öğrencisi, mimar ve mimar olmayan şeklinde üç kategoriden oluşmaktadır. Dolayısıyla sıfat çiftlerine ilişkin algı ortalamalarının kategoriler arasında farklılık gösterip göstermediği test edilirken ANOVA (Analysis Of Variance) testi kullanılmıştır. Tek yönlü varyans analizi (One Way ANOVA), bağımsız üç ya da daha fazla değişken arasındaki farkın anlamlı olup olmamasını test etmek için kullanılmaktadır (Bayram, 2013). Burada kullanılacak olan hipotezler yine bağımsız örneklem t testi ile benzerdir.

Uygulanan Levene's testi sonuçlarına göre genel beğeni, dinamik-durağan ve etkileyici-monoton sıfat çiftlerine ait varyanslar homojen değildir (Tablo 4.).

Tablo 4. Varyansların eşitliği için Levene's testi

	Levene Statistic	df1	df2	Sig.
Genel Beğeni	3,411	2	83	0,038
Sade-Karmaşık	1,591	2	87	0,210
İlgi Çekici-Sıkıcı	2,975	2	87	0,056
Dinamik-Durağan	4,771	2	84	0,011
Simetrik-Asimetrik	1,825	2	87	0,167
Düzenli-Düzensiz	2,357	2	89	0,101
Orantılı-Orantısız	1,522	2	92	0,224
Etkileyici-Monoton	4,270	2	96	0,017

Uygulanan ANOVA testi sonucunda Mahabad Bulvarı için genel beğeni ve sıfat çiftleri ortalamaları ile meslek grupları arasındaki ilişki istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur. Bu durumda yani istatistiksel olarak anlamlı bir fark ortaya koyulmadığı için çoklu karşılaştırma tablosunu incelemeye gerek olmadığı söylenebilir. Mahabad Bulvarı için tüm meslek gruplarındaki katılımcıların genel beğeni düzeyi ve tüm sıfat çiftlerine yönelik algılarının hemen hemen aynı düzeyde olduğu görülmektedir (Şekil 7).

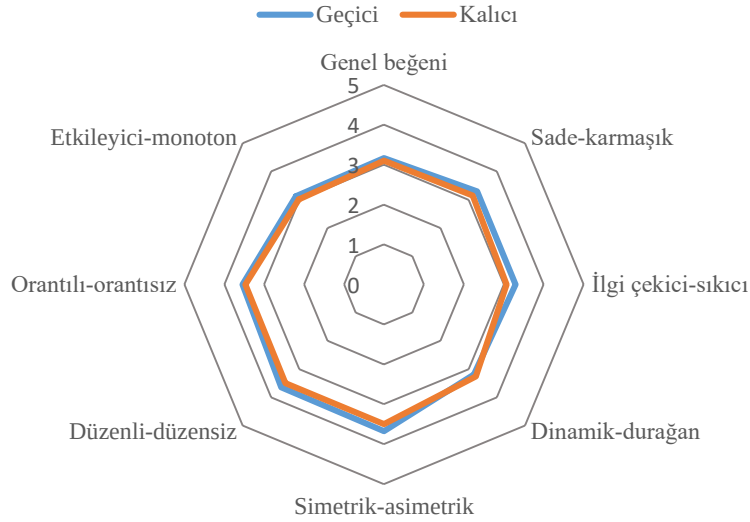
Şekil 7. Meslek grubu değişkenine göre- Mahabad Bulvarı- gözlemci yanıtlarının radar tablosu

3.2.7. T- Test ve Radar Grafikleriyle Sıfat Çiftlerine Yönelik Algının Bulunma Durumu Değişkenine Göre Değerlendirilmesi

"Bulunma Durumu" değişkeni geçici ve kalıcı olmak üzere iki kategoriden oluşmaktadır. Sıfat çiftlerine yönelik algı ve genel beğeni ile bulunma durumu arasındaki ilişki bağımsız örneklem t testi ile analiz edilmiştir.

Varyansların eşitliği için uygulanan t-testi sonucuna göre Mahabad Bulvarı için düzenli-düzensiz, orantılı- orantısız sıfat çiftlerine ait değişkenlerin varyansları eşit değildir. Bulunma durumuna göre sıfat çiftleri arasındaki ilişki incelendiğinde; Mahabad Bulvarı'nda istatistiksel olarak bir farklılık ortaya koymamaktadır.

Mahabad Bulvarı'nda bulunma durumu geçici olan katılımcıların genel beğeni düzeyi ve tüm sıfat çiftlerine yönelik algılarının bulvarda bulunma durumu kalıcı olan katılımcılara göre daha olumlu olduğu görülmektedir ve bu bulgular Şenyiğit (2010) in bulmuş olduğu bulgularla paralellik göstermektedir (Şekil 8).

Şekil 8. Bulunma durumu değişkenine göre- Mahabad Bulvarı- gözlemci yanıtlarının radar tablosu

3.3. Kullanıcıların Bina Cepheleri Beğeni Puanlarına Ait Kategoriler

Cephelere ilişkin tercihleri ortaya koymak üzere yapılan araştırmada kullanılan bina cephelerine yönelik kullanıcıların belirttikleri beğeni puanları arasında hipotetik ilişkileri çözümleyebilmek ve mümkün olduğunca çok bina cephelerini en az değişkenle açıklayabilmek için bina cepheleri kategorilendirme işlemine tabii tutulmuştur. Bu işlem kullanıcıların bina cephelerine ilişkin belirttikleri beğeni puanlarına uygulanan faktör analizi yardımıyla gerçekleştirilmiştir.

Mahabad Bulvarı özelinde 22 bina cephesi kullanılmıştır ve analizin başında bütün bu 22 bina cephesi analize alınmıştır (Cronbach α =0,936, r =0,40). Analiz 6 aşamada tamamlanmıştır ve en son K=13 madde ile yapılan analiz sonunda KMO değeri (KMO=0,818) ve Barlett küresellik testine göre veri setinin faktörleşmeye uygun olduğu ($p<0,001$) açık olarak ortaya çıkan, herhangi bir bileşenin iki faktörde yüklenme göstermediği, her bir faktörde 0,40 yük değerinin altında bileşenin bulunmadığı ve her faktörün en az üç bileşenden oluştuğu bir kategorilendirme gerçekleştirilmiştir. Bu kategorilendirme Kaplan ve Kaplan (1989)'nın belirttiği yönerge ile tam bir uyum içerisindedir. En son aşamada yapılan faktör analizine 13 fotoğraf değişken olarak alınmış ve bu 13 bina cephelerinin 3 kategori altında toplanabileceği saptanmıştır. Her ne kadar bu 13 madde arasındaki güvenilirlik 22 madde arasındaki güvenilirlikten daha düşük olsa da (Cronbach α =0,883, r =0,37), KMO ve Barlett testlerinin sonuçları analizin bu veri setine uygun olduğunu onaylamaktadır. Bunun yanında bu 3 faktör veri setinin kümülatif olarak %61,13'ünü temsil etmektedir. "Varyans %" ve ortak varyans değerlerine bakıldığında, analize alınan k=13 maddenin 3 faktör altında toplanabildiği görülmektedir. Bu üç faktörün döndürme öncesi öz değerleri (eigen value) ise Faktör 1= 5,49, Faktör 2 = 1,43, Faktör 3 = 1,03 şeklinde olmuştur. Bundan sonraki faktörlerin öz değerleri 1'den küçük çıkmıştır. Bu da analize alınan 13 maddenin 3 faktör altında toplanabileceğini

göstermektedir. Maddelerle ilgili olarak tanımlanan üç faktörün ortak varyanslarının ise 0,497 ile 0,731 arasında değiştiği gözlemlenmektedir. Buna göre analizde önemli faktör olarak ortaya çıkan üç faktörün birlikte maddelerdeki toplam varyansın ve ölçeğe ilişkin varyansın çoğunluğunu açıkladıkları görülmektedir. Kullanıcıların beğenisi 3 faktörlüdür. Önemli olarak belirlenen faktörlerden birincisi %22,06'sını, ikincisi %21,52'sini, üçüncüsü %17,55'ini, açıklamaktadır. Üç faktörün açıkladığı toplam varyans ise %61,13'tür.

Faktör döndürme sonrası ölçeğin birinci faktörünün beş maddeden (B1, B11, B2, B3, B5), ikinci faktörün beş maddeden (B8, B9, B13, B14, B7), üçüncü faktörün üç maddeden (B20, B6, B16) oluştuğu belirlenmiştir. Birinci faktörde yer alan maddelerin yük değerleri 0,612 ile 0,752 arasında değişmektedir. İkinci faktörde yer alan maddelerin yük değerleri 0,567 ile 0,780 arasında değişmektedir. Üçüncü faktörde yer alan maddelerin yük değerleri 0,676 ile 0,767 arasında değişmektedir (Tablo 5).

Tablo 5. Mahabad Bulvarı'nda bulunan kullanıcıların bina cepheleri beğeni puanlarına uygulanan faktör analizi

	Faktör 1	Faktör 2	Faktör 3	Faktör Varyansı	Ortak Ortalama
Bina 1	0,752			0,579	3,46
Bina 11	0,744			0,656	3,42
Bina 2	0,690			0,731	3,19
Bina 3	0,633			0,528	3,19
Bina 5	0,612			0,658	3,01
Bina 8		0,780		0,705	3,83
Bina 9		0,696		0,627	3,24
Bina 13		0,648		0,535	3,61
Bina 14		0,623		0,497	3,19
Bina 7		0,567		0,504	3,04
Bina 20			0,767	0,636	3,08
Bina 6			0,727	0,662	3,05
Bina 16			0,676	0,630	2,97
Varyans %	%22,06	%21,52	%17,55	%61,13	
Eigen Value	5,49	1,43	1,03		

Faktörlerden faktör 1'e bakıldığında ağırlıklı olarak binalarda simetrisinin hakim olduğu görülmektedir. Balkonların konumu açısından bakıldığında bina 1, bina 11 ve bina 2 benzerlik göstermekte olup binalarda köşe balkon bulunmaktadır. Bina 3 ve bina 5 te balkonların konumu itibarıyla benzerlik göstermektedir (Tablo 6).

Tablo 6. Mahabad Bulvarı'nda kullanıcı tercihlerine uygulanan faktör analizi sonrası çıkan Faktör 1'in altında toplanan binalar

Bina 5(Ort:3,01)	Bina 3(Ort:3,19)	Bina 2(Ort:3,19)	Bina 11(Ort:3,42)	Bina 1(Ort:3,46)
				

Faktörlerden faktör 2'ye bakıldığında bina cephelerinde bulunan kaplamalar dikkat çekmektedir. Bina 8, bina 9 bina 14 ve bina 7 ye bakıldığında cephede kullanılan renkler açısından da bir benzerlik söz konusudur (Tablo 7).

Tablo 7. Mahabad Bulvarı'nda kullanıcı tercihlerine uygulanan faktör analizi sonrası çıkan Faktör 2'nin altında toplanan binalar

Bina 7(Ort:3,04)	Bina 14(Ort:3,04)	Bina 9(Ort:3,24)	Bina 13(Ort:3,61)	Bina 8(Ort:3,83)
				

Faktörlerden faktör 3'e bakıldığında bina 20 ve bina 16 'nın cepheleri kullanılan malzeme ve renk açısından benzerlik göstermekte olup her 3 cephe için de simetrisinin hakim olduğunu söylemek gerekir (Tablo 8).

Tablo 8. Mahabad Bulvarı'nda kullanıcı tercihlerine uygulanan faktör analizi sonrası çıkan Faktör 3'nin altında toplanan binalar

Bina 20 (Ort:3,08)	Bina 6(Ort:3,05)	Bina 16(Ort:2,97)
		

3.4. Sıfat Çiftlerinin Arasındaki İlişkilerin Korelasyon Analizi

Korelasyon analizi sıfat çiftleri arasındaki ilişkileri ortaya koymak amacıyla yapılmıştır. Korelasyon katsayısının üzerinde (**) işareti olanlar korelasyon katsayısının 0,01 önem düzeyinde, (*) olanlar ise 0,05 önem düzeyinde anlamlı olduğunu göstermektedir. Korelasyon katsayısı -1 ile 1 arasında değer almaktadır. Bu katsayının mutlak değerce 1'e yakın olması değişkenler arasında güçlü ve pozitif bir ilişkinin olduğunu, tam tersine -1'e yakın olması ise yine güçlü ama negatif bir ilişkinin olduğunu ifade etmektedir. Aralarında 0,80'den yüksek korelasyon bulunan sıfat çiftlerinin birbirleriyle yüksek düzeyde ilişkili olduğunu söylemek mümkündür.

Mahabad Bulvarı verisi için, genel beğeni ile sade-karmaşık sıfat çifti ve genel beğeni ile etkileyici-monoton sıfat çifti ve ayrıca ilgi çekici-sıkıcı ile etkileyici-monoton, simetrik-asimetrik ile düzenli-düzensiz, düzenli-düzensiz ile orantılı-orantısız sıfat çiftleri birbirleriyle yüksek düzeyde pozitif bir ilişki içerisindedir. Bu durum Gestalt'ın bütün parçalarından toplamından daha anlamlıdır ilkesini desteklemektedir. Zaten mantık çerçevesinde düşünüldüğünde ilgi çekici olma durumu ile etkileyici olma, düzenli olma durumu ile simetrik olması ve orantılı olma durumuyla düzenli olma durumu birbirleriyle

ilişkilendirilebilir. Mahabad Bulvarı verisi için ayrıca ilgi çekici-sıkıcı ile dinamik-durağan ve simetrik-asimetrik ile orantılı-orantısız sıfat çiftleri de birbirleriyle yüksek düzeyde pozitif bir ilişki içerisindedir (Tablo 9).

Tablo 9. Sıfat çiftleri arasındaki korelasyonlar – Mahabad Bulvarı

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
(1)	1							
(2)	0,517**	1						
(3)	0,886**	0,481**	1					
(4)	0,791**	0,458**	0,832**	1				
(5)	0,353**	0,642**	0,432**	0,582**	1			
(6)	0,432**	0,637**	0,583**	0,664**	0,920**	1		
(7)	0,499**	0,605**	0,596**	0,733**	0,895**	0,949**	1	
(8)	0,803**	0,400**	0,897**	0,795**	0,405**	0,541**	0,588*	1

1: genel beğeni, 2: sade-karmaşık, 3: ilgi çekici-sıkıcı, 4: dinamik-durağan, 5: simetrik-asimetrik, 6: düzenli-düzensiz, 7: orantılı-orantısız, 8: etkileyici-monoton
**. Korelasyon 0.01 seviyesinde anlamlı; *. Korelasyon 0.05 seviyesinde anlamlı

3.5. En Çok Beğenilen Binanın Cephesinde Dikkat Çeken Öğeler ve Özelliklerin Analizi

Çalışmada katılımcıların her bir bulvarda yer alan binalardan en çok beğendikleri binayı ifade etmeleri istenmiş ve en çok beğenilen binanın cephesinde dikkat çeken öğeler ve özellikler incelenmiştir.

Mahabad Bulvarı'nda katılımcıların %28,7'lik kısmı en çok beğendiği binanın Bina 8 olduğunu, %13,9'luk kısmı Bina 13 olduğunu ve %10,9'luk kısmı ise Bina 11 olduğunu ifade etmiştir. Çizelgede yer alan 19 bina dışındaki diğer binalar ise (Bina 6, Bina 16 ve Bina 19) hiçbir katılımcı tarafından en çok beğenilen bina olarak seçilmemiştir (Tablo 10).

Tablo 10. Mahabad Bulvarı'nda en çok beğenilen bina

Bina	Frekans	Yüzde (%)
Bina 1	8	7,9
Bina 2	2	2,0
Bina 3	2	2,0
Bina 4	1	1,0
Bina 5	5	5,0
Bina 7	3	3,0
Bina 8	29	28,7
Bina 9	1	1,0
Bina 10	1	1,0
Bina 11	11	10,9
Bina 12	2	2,0
Bina 13	14	13,9
Bina 14	1	1,0
Bina 15	3	3,0
Bina 17	3	3,0
Bina 18	2	2,0
Bina 20	2	2,0
Bina 21	6	5,9
Bina 22	5	5,0
Toplam	101	100,0

Mahabad Bulvarı için bakıldığında , bu bulvarda katılımcıların en çok beğenilen bina olarak seçtikleri binanın en önemli üç özelliği sırasıyla 'pencerelerin yapı bütününde belirgin olması'(ort:4,05), 'bina cephesindeki pencerelerin birbiriyle uyumlu olması' (ort:4,04) ve 'bina cephesinin simetrik olması' dır (ort:4,00) (Tablo 11).

Tablo 11. Mahabad Bulvarı'nda en çok beğenilen binanın cephesinde dikkat çeken özelliklere ilişkin istatistikler

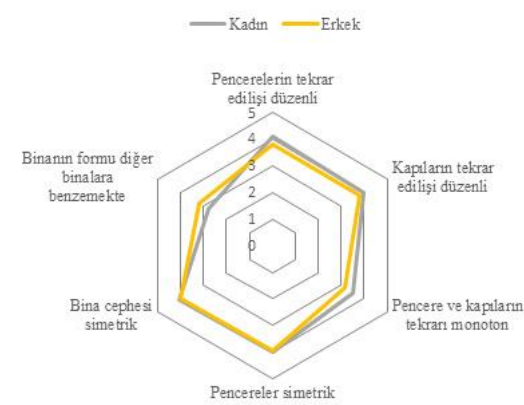
	1	2	3	4	5	Ortalama (Std. sapma)
	F (%)	F (%)	F (%)	F (%)	F (%)	
Pencerelerin tekrar edilişi düzenli	4	11	15	28	43	3,94
	(4,0)	(10,9)	(14,9)	(27,7)	(42,6)	(1,173)
Kapıların tekrar edilişi düzenli	4	7	20	33	36	3,90
	(4,0)	(7,0)	(20,0)	(33,0)	(36,0)	(1,096)
Pencere ve kapıların tekrarı monoton	6	22	30	20	22	3,30
	(6,0)	(22,0)	(30,0)	(20,0)	(22,0)	(1,210)
Binanın cephesindeki pencereler birbiriyle uyumlu	3	5	18	34	41	4,04
	(3,0)	(5,0)	(17,8)	(33,7)	(40,6)	(1,029)
Pencereler yapı bütününde belirgin	2	7	16	35	41	4,05
	(2,0)	(6,9)	(15,8)	(34,7)	(40,6)	(1,014)
Kapılar yapı bütününde belirgin	4	11	34	23	29	3,61
	(4,0)	(10,9)	(33,7)	(22,8)	(28,7)	(1,131)
Pencereler simetrik	3	8	19	30	41	3,97
	(3,0)	(7,9)	(18,8)	(29,7)	(40,6)	(1,090)
Bina cephesi simetrik	5	7	9	42	38	4,00
	(5,0)	(6,9)	(8,9)	(41,6)	(37,6)	(1,095)
Binanın formu diğer binalara benzemekte	11	29	22	23	15	3,02
	(11,0)	(29,0)	(22,0)	(23,0)	(15,0)	(1,255)
Binanın cephesi diğer cephelerle orantılı	1	10	20	40	30	3,87
	(1,0)	(9,9)	(19,8)	(39,6)	(29,7)	(0,987)

1: En düşük - 5: En yüksek, F: Frekans, %: Yüzde

3.5.1. Mahabad Bulvarı'nda En Çok Beğenilen Bina Cephesinin Radar Grafikleriyle Yorumlanması

Tanımlanan gözlem gruplarının verdikleri yanıtlara göre Mahabad Bulvarı'nda bulunan konut cephelerinden en çok beğenilen 8. Bina için oluşturulan radar grafikleri Gestalt Kuramı' nın benzerlik, simetri, tekrar, şekil-zemin, ölçek-oran, uyum-birlik ve egemenlik ilkeleri bağlamında yorumlanmaktadır (Tablo 12, Tablo 13).

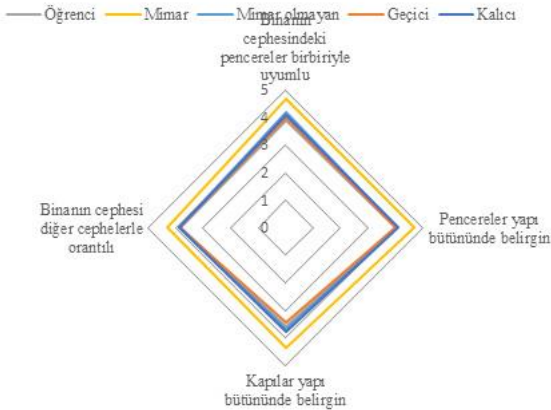
Tablo 12. Mahabad Bulvarı'nda En Çok Beğenilen Bina Cephesinin Benzerlik, Simetri ve Tekrar İlkeleri Bağlamında Değerlendirilmesi

CİNSİYET		Mahabad Bulvarı'nda bulunan kadın ve erkek gözlem grupları pencere ve kapıların tekrar edilişinin düzenli olduğu görüşündedirler. Pencerelerin tekrar edilişinin monoton olmasına erkek gözlemci grupları kararsızdır. Binanın formunun diğer binalara benzerliği konusunda erkek gözlem grubu kararsızken kadın gözlem grubu olumsuzya yakın bir görüştedirler.. Bina cephesi ve pencerelerin simetrik olması konusunda her iki gözlem grubu da olumlu yorum yapmaktadır.
----------	---	---

EĞİTİM DURUMU		Mahabad Bulvarı'nda eğitim durumuna göre değişkenlik gösteren ortaöğretim ve üniversite mezunu gözlem grupları pencere ve kapıların tekrar edilişinin düzenli olduğu görüşündedirler. Pencere ve kapıların tekrar edilişinin monoton olmasına üniversite mezunu olan gözlem grubu kararsızlığa yakın bir görüştedir. Binanın formunun diğer binalara benzerliği konusunda hem ortaöğretim mezunu hem de üniversite mezunu gözlem grupları kararsızım yorumunu yapmaktadır. Bina cephesi ve pencerelerin simetrik olması konusunda her iki gözlem grubu da olumlu yorum yapmaktadır.
YAŞ		Mahabad Bulvarı'nda yaşa göre değişkenlik gösteren 18-30 ve 31-50 yaş aralığındaki gözlem grupları pencere ve kapıların tekrar edilişinin düzenli olduğu görüşündedirler. 31-50 yaş aralığında bulunan gözlem grubu pencere ve kapıların tekrarı monotonudur görüşünde kararsızdır. 50 yaş ve üzerinde olan gözlem grubu pencere ve kapıların tekrarının düzenli olması, binanın formunun diğer binalara benzerlik göstermesi ve bina cephesi ve pencerelerin simetrik olması konusunda olumsuz yorum yapmaktadır. 18-30 ve 31-50 yaş aralığındaki gözlem grupları bina cephesi ve pencerelerin simetrik olması konusunda olumlu yorum yapmaktadır.
MESLEK GRUBU VE BULVARDA BULUNMA DURUMU		Mahabad Bulvarı'nda mimarlık öğrencisi, mimar, mimar olmayan, geçici ve kalıcı gözlem grupları pencere ve kapıların tekrar edilişinin düzenli olduğu görüşündedirler. Mimarlık öğrencisi olan gözlem grubu pencere ve kapıların tekrar edilişi monotonudur görüşünde kararsızdır. Binanın formunun diğer binalara benzerliği konusunda gözlem grupları kararsızdır. Bina cephesi ve pencerelerin simetrik olması konusunda bütün gözlem grupları olumlu yorum yapmaktadır.

Tablo 13. Mahabad Bulvarı'nda En Çok Beğenilen Bina Cephesinin Şekil-Zemin, Uyum-Birlik, Ölçek-Oran ve Egemenlik İlkeleri Bağlamında Değerlendirilmesi

CİNSİYET		Mahabad Bulvarı'nda bulunan kadın ve erkek gözlem grupları binanın cephesindeki pencereleri birbiriyle uyumlu bulmaktadır. Binanın cephesinin diğer cephelerle orantılı olması ve pencere, kapıların yapı bütününde belirgin olması konusunda her iki gözlem grubu da olumlu yorum yapmaktadır.
EĞİTİM DURUMU		Mahabad Bulvarı'nda eğitim durumuna göre değişkenlik gösteren ortaöğretim ve üniversite mezunu gözlem grupları, binanın cephesindeki pencereleri birbiriyle uyumlu bulmaktadır. Binanın cephesinin diğer cephelerle orantılı olması ve pencere ,kapıların yapı bütününde belirgin olması konusunda her iki gözlem grubu da olumlu yorum yapmaktadır.
YAŞ		Mahabad Bulvarı'nda yaşa göre değişkenlik gösteren 18-30 ve 31-50 yaş aralığındaki gözlem grupları binanın cephesindeki pencereleri birbiriyle uyumlu bulmaktadır. Binanın cephesinin diğer cephelerle orantılı olması ve pencere , kapıların yapı bütününde belirgin olması konusunda olumlu yorum yapmaktadır. 50 yaş üzerinde bulunan gözlem grubu binanın cephesindeki pencereleri birbiriyle uyumlu bulmamaktadır. Binanın cephesinin diğer cephelerle orantılı olması ve kapıların yapı bütününde belirgin olması konusunda olumsuz yorum yapmaktadır. Pencerelerin yapı bütününde belirgin olması konusunda kararsızdır.

MESLEK GRUBU VE BULVARDA BULUNMA DURUMU		Mahabad Bulvarı'nda mimarlık öğrencisi, mimar olan, mimar olmayan, geçici ve kalıcı gözlem grupları binanın cephesindeki pencereleri birbiriyle uyumlu bulmaktadır. Binanın cephesinin diğer cephelerle orantılı olması ve pencere ,kapıların yapı bütününde belirgin olması konusunda bütün gözlem grupları olumlu yorum yapmaktadır.
--	---	---

4. SONUÇ-ÖNERİ

Tarihin ilk dönemlerinden itibaren cepheler yapıların önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Bina cephelerinde cepheyi oluşturan fiziksel elemanların insanlar üzerinde bıraktığı psikolojik etkiler de farklılık göstermektedir. Cephelerdeki kütsel hareketler, yapı elemanlarının biçimi, konumu, kullanılan malzemeler gibi cepheyi oluşturan fiziksel elemanların her biri farklı değişkenler ve organizasyonlar yoluyla bir araya gelerek insanlar üzerinde farklı etkiler bırakmaktadır.

Çalışmada, Gestalt ilkeleri bağlamında oluşturulan anketin uygulamasıyla cephe tasarım kararlarını yönlendirme amaçlı belirlenen parametreler çerçevesinde istatistiksel değerlendirmeler yapılmıştır. İstatistiksel değerlendirme sonucunda elde edilen veriler analiz edilerek, kullanıcıların bina cephelerindeki görsel algısında Gestalt Kuramı' nın etkileri belirlenmiştir. Çalışmanın amacı, kullanıcılar tarafından değerlendirilen ilkeleri cephe tasarımında ve ya cephelerin yeniden düzenlenme aşamalarında yol gösterici ve yardımcı olabileceğini ortaya koymaktır.

Çalışma kapsamında Diyarbakır'da yoğun hareketliliğin olduğu merkezlerden biri olan Mahabad Bulvarı'nda bulunan binalar alan çalışması için seçilmiştir. Seçilen bina cephelerinin görsel olarak belgelenmesi sonucu oluşturulan anketlerin değerlendirmelerinde "Cinsiyet", "Yaş", "Eğitim Durumu", "Meslek Grubu" ve "Bulvarlarda Bulunma Durumu" değişkenleri "genel beğeni" ve "sade-karmaşık" "ilgi çekici- sıkıcı", "dinamik-durağan" "simetrik-asimetrik", "düzenli-düzensiz", "orantılı-orantısız" ve "etkileyici-monoton" sıfat çiftleriyle anlamlı bir fark oluşturup oluşturmadığı test edilmiştir.

"Cinsiyet" değişkeni açısından Mahabad Bulvarı'nda bina cephelerinin görsel olarak algılanmasında ölçülen değişkenler bağlamında genel beğeni ve bütün sıfat çiftleri için t-testine ilişkin p-değerlerinin 0,05'ten büyük olduğu görülmektedir.

"Eğitim Durumu" değişkeni açısından binaların görsel olarak algılanmasında eğitim durumu üniversite olan kullanıcıların ortaöğretim olan kullanıcılara oranla daha olumlu yorumlar yaptığı gözlemlenmiştir.

"Yaş" değişkeni açısından binaların görsel olarak algılanmasında Mahabad Bulvarı'nda "sade- karmaşık", "dinamik-durağan" ve "orantılı-orantısız" sıfat çiftlerine yaş grubu 18-30 olan kullanıcılar daha olumlu yorumlar yapmıştır. Bu nedenle tasarımcıların demografik özellikleri bakımından 18-30 yaş grubuna hitap eden yapı tasarımlarında söz konusu özelliklere dikkat etmeleri gerekmektedir.

"Meslek Grubu" değişkeni açısından binaların görsel olarak algılanmasında tasarım konusunda eğitim almış ya da almakta olan mimarların ve mimarlık öğrencilerinin alınan

eğitimin de vermiş olduğu gözlemlerle tasarımı çok boyutlu bir şekilde ele almaları etkili olmaktadır.

“Bulunma durumu” değişkeni açısından binaların görsel olarak algılamasında Mahabad Bulvarı’nda herhangi bir farklılık gözlenmemiştir. Genel olarak bulvarda bulunma durumu geçici olan kullanıcıların kalıcı olan kullanıcılara göre genel beğeni ortalamalarının ve sıfat çiftlerine yönelik algının daha olumlu olduğu görülmektedir. Bu durum Nasar (1994) ‘te farklı kültürlerden kullanıcılara yaptığı testlerde her kültürün yabancı kültürü beğenmesine benzemektedir. Burada daha çok vakit geçire kalıcı kullanıcılar mekanı kanıksamakta ve daha az beğenmektedir.

Çalışma kapsamında anket formunda en çok beğenilen bina cephesi için sorulan sorular kullanıcıların yapı cephelerinin görsel algısında Gestalt Kuramı’ nın etkilerini tespit etmek amacıyla sorulmuştur. Alan çalışmalarından elde edilen sonuçlara göre bina cephelerinde kullanıcının görsel algısını etkileyen Gestalt ilkeleri analiz edilmiştir. Tasarlanan cephede binanın formunun diğer binalara benzerlik göstermesi üzerinden benzerlik ilkesi, kapı ve pencerelerin tekrar edilmesinin düzenli ya da monoton olması üzerinden tekrar ve devamlılık ilkeleri, bina cephesi ve pencerelerin simetrik olması üzerinde simetri ilkesi, pencere ve kapıların yapı bütününde belirgin olması üzerinden egemenlik ve şekil-zemin ilkeleri, bina cephesindeki pencerelerin birbiriyle uyumlu olması üzerinde uyum-birlik ilkesi, bina cephesinin diğer cephelerle orantılı olmasıyla da ölçek -oran ilkesi irdelenmiştir.

Mahabad Bulvarı’nda en çok beğenilen bina cephesinde dikkat çeken özellikler, “binanın cephesindeki pencerelerin birbiriyle uyumlu olması”, “pencerelerin yapı bütününde belirgin olması” ve “bina cephesinin simetrik olması” dır.

Simetri ilkesi kullanıcılar tarafından yapılan değerlendirme sonucunda cephelerde oldukça etkin bir ilke olarak öne çıkmaktadır. Mahabad Bulvarı’nda bina cephesinin simetrik olması dikkat çekici özelliklerden biri olmuştur. Alan çalışmasında ele alınan binaların büyük bir çoğunluğunda baskın bir simetri hakimdir.

Devamlılık ve tekrar ilkesi kullanıcılar tarafından cephelerde monotonluk ve sıkıcılık oluşturmadığı sürece olumlu karşılanmaktadır. Alan çalışmasında seçilen binaların çoğunda simetri ilkesinde olduğu gibi etkin bir parametre olarak belirlenmiştir.

Şekil-zemin ve egemenlik ilkesinde cephe tasarımlarında pencere ve kapıların organizasyonu belirlenirken monoton cepheler yerine öncelikli olarak biçim ve renk bakımından belirgin olması tasarım kriterlerinde önemli bir etmen olmuştur.

Ölçek-oran, uyum-birlik ilkeleri kullanıcılar tarafından cephe organizasyonunda algılamada öncelikli ilkelerden olmuştur.

Sonuç olarak tasarım sürecinde kullanılan bu ilkelerin, kullanıcıların memnuniyetinde önemli etkenler olduğu ortaya konmuştur.

Sonuç olarak cepheler, çevrenin imajının belirlenmesinde ve yapının kentsel bir imge olmasında katkısı fazla olan öğelerdir. 20. yy başlarında ortaya atılan ve algıda oldukça kabul gören Gestalt Kuramı’nın yapı cephelerinin algılanması ve tercih edilmesi üzerinde etkili olduğunu çalışmanın bulguları desteklemektedir. Söz konusu ilkelerin yeni tasarımlarda dikkate alınması, ancak tahmini bir kullanıcı analizi yapılması gerekmektedir. Çünkü kentsel gelişime, toplum gelişimine ve eğitime göre zaman içinde bu ilkelerin etki oranları farklılık göstermektedir.

KAYNAKLAR

Bayram, N., (2013). Yapısal eşitlik modellemesine giriş, AMOS uygulamaları. Bursa: Ezgi Kitabevi.

İlker E., Kan İ., (2004). Ölçeklerde güvenilirlik ve geçerlik. Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi dergisi, 30(3):211-216.

- Kaplan, R. Kaplan, S., (1989). The Experience of Nature: A Psychological Perspective. ABD Ann Arbor Michigan: Ulrich's Bookstore.
- Reha, A., (2013). Uygulamalı çok değişkenli istatistik yöntemler. Detay yayıncılık dördüncü baskı, Ankara.
- Şenyiğit, Ö., (2010). Biçimsel ve Anlamsal İfade Aracı Olan Cephelerin Değerlendirilmesine Yönelik Bir Yaklaşım: İstanbul'da Meşrutiyet ve Halaskargazi Caddeleri' ndeki Cephelerin İncelenmesi. Doktora Tezi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Yazıcıoğlu, Y., Erdoğan, S., (2007). SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Detay Yayıncılık, 360, Ankara.
- URL 1. <http://wowturkey.com/> (Erişim Tarihi:12.04.2020)
- URL 2. <https://earth.google.com/web/> (Erişim Tarihi:24.04.2020)

Not: Bu çalışma; Ezgi AKKURT tarafından yazılan "KULLANICININ YAPI CEPHELERİNDEKİ GÖRSEL ALGISINDA GESTALT KURAMI'NIN ETKİLERİ: DİYARBAKIR'DA 3 FARKLI BULVAR DEĞERLENDİRMESİ" adlı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.